

Ulpus Tamáséra) társulaton kívülről válogatott a prózai rendezésben művészeti vezetői szűzbeszédét a *Holdvilág és utasával* előadó Réczei. Lengyel Tamás színeszi vértézete egyelőre nem elegendő ahhoz, hogy tízpercenként váltson személyiséget egyetlen figurán belül. Réti Adrienn törekeny, szőke szépségével sokkal inkább Erzsinek illenek be, semmint Évának, Csémy Balázs kisfiús bájából kölcsönöz több-kevesebb sikerrel titokzatosságot Ulpus Tamásnak. Bognár Gyöngyvér fekete, ondolált parókéval ékes *femme fatale* Erzsije technikailag remekül kivitelezett alakítás – amely Éva szerepéért kiált.

Zalaegerszezen csaknem mindenki a helyén van, fájón kevéssé a Mihályt adó Urházy Gábor László. Az, hogy külleme nem ideális a nagy célokkal induló, mégis átlagemberré váló szenvedő értelmiségi megjelenítésére, a kisebbik gond; a nagyobbik, hogy jórészt pusztán orgánumból próbálja megoldani szerepét. Fiatalkori egójaként Nagy Péter Hamlet után ismét komoly szerepben nyújt meggyőző teljesítményt. Szemenyei János Ulpus Tamása szinte pandanja, alakmása, kiegészítője – nemcsak alkati hasonlóságuk, de kettőseik technikai kidolgozottsága is háttorzongatóan erőssé teszi párjeleneteiket. Holecskó Orsolya apró alakja a Vereckei Rita tervezte hosszú, bő,ortalanságot sugalló nadrágszoknyában szellő módjára rebben ide-oda, és sejteti meg Éva figurájának kivételességét és ellentmondásosságát; Ligeti Kovács Judit Erzsie-alakítása nehezen indul, hogy végül igazi, súlyos ellenpontjává érjen a másik nőalaknak.

FORGÁCH ANDRÁS: HOLDVILÁG ÉS UTASA

(Hevesi Sándor Színház, Zalaegerszeg)

Díszlet-jelmez: Vereckei Rita. **Zene:** Horváth Károly. **Dramaturg:** Tucsni András. **Rendező:** Bagó Bertalan. **Szereplők:** Urházy Gábor László, Nagy Péter, Ligeti Kovács Judit, Szemenyei János, Holecskó Orsolya, Kiss Ernő, Mihály Péter, Szegezdi Róbert, Vizkeleti Zsolt, Kricsár Kamill, Kovács Olga, Mester Edit, Szakács László, Balogh Tamás, Hertelendy Attila, Szakály Aurél, Deák Gábor, Spisák István, Balázs László, Lőrincz Nikolett, Magyar Cecília, Láncki Nikolett, Pete Zsuzsanna.

(Katona József Színház, Kecskemét)

Díszlet: Daróczi Sándor. **Jelmez:** Pető Beatrix. **Zenei szerkesztő:** Szalai Eszter. **Tánc:** Frigyesi Tünde. **Dramaturg:** Ari-Nagy Barbara. **Rendező:** Réczei Tamás.

Szereplők: Lengyel Tamás m. v., Bognár Gyöngyvér, Réti Adrienn e. h., Csémy Balázs e. h., Fazakas Géza, Csizmadia Gergely, Portik Győrfy András, Horváth Erika, Pál Attila, Hegedűs Zoltán, Sorbán Csaba, Simon András, Mihály Dóra, Turi Gábor, Báhner Péter.

Tarján Tamás

A valahány karátos öngyújtó

VINNAI ANDRÁS: VAKOND

Ha az amerikai kórházban játszódó darabról azt állítjuk: semmi köze Amerikához és kórházhoz, nem darab és nem játszódik, akkor nem feltétlenül lesz igazunk (hiszen az elmegyógyintézeti stich a legfontosabb humorforrások egyike a cselekményben és a stílusban is, és a *játék* az egyetlen szó, amelyet semmiképp sem lehet kimaradni a Katona József Színház bemutatójából), mégis közelebb járunk az igazsághoz, mint a színmű eredeti jellemzésével. Vajon miről szól a szerzőhöz illően ezúttal is alig meghatározható műfajú, szabad szövegőrület, melyben egy átlagosan határozottan és átlagosan pipogyanak egyszerre tűnő

szemészorvos foglalná el új állomáshelyét (Hajduk Károly a már túl sokat s mégis túl keveset élt, negyvenes koravének tanácstalanságával jár-ke), hogy gyakorta emlegetett szeretett családja is mihamarabb kövesse a texasi síkra? Mint igen sok azon modern darabok közül, amelyek legalább öt-hat témájukról nem szólnak, a *Vakond* is leginkább még Istenről szól, akiről úgysem nagyon lehet szólni. Istenről, aki vak a Vakondra (az alkalomadtán nyelve híján is beszélni képes, katon elsüllyedtsége ellenére egy pillanatban lágy simogatással szeretni tudó betegre), vak a vakond módján, téveszméik föld alatti járataiban vesztglő emberekre,

vak a híveire és a sátánistákra, a buzgókra és a közömbösökre, vak még talán önmagára is. Ez az Isten öngyújtóba fojtja lángjait, melyeket jobb korokban önnön harmadik személyére, a Szentlélekre bízott.

Persze Vinnai András műve erről sem szól, sőt még arról sem, hogy Jeff Dawson, a szemész Isten vaksága miatti tehetetlenségében megharagszik a *világtalan* Fennvalóra, az irracionális teremtésre és folyton vereséget szenvedő önmagára, s benzinnel lelocsolja magát (a motívum előzményeit a kezdéskor már exponálja az író). Egy testfátyát tenne hozzá így a földi pokolhoz. Csak hát – bármennyire öngyújtókban, kattintgatásokban gazdag színmű ez – éppen nincs öngyújtója, s hiába kéreget félreérthetetlenül egy ilyen kis szerszámot, a közönség soraiból senki sem szánja meg. (Ettől még nem kell túl optimistának lennünk öngyilkosságát illetően.)

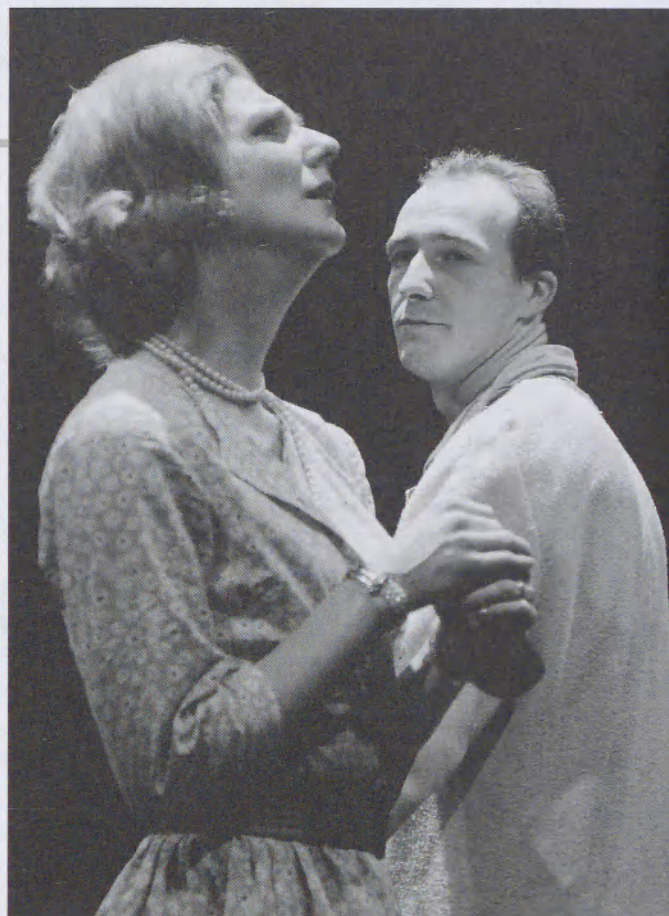
A nemrég eltávozott Fodor Géza (akinek emlékére készült a premier) és a másik (vendég) dramaturg, Morcsányi Géza közös erővel sem tudta valamelyik kontúr kiemelésére rábírní Vinnait. A szakadozott, feltupírozott alkotás a számos jelből (frapáns dialógusok, groteszk csattanók, szimbolizációs aktusok) kitetsző kétségtelen tehetség és az ugyancsak szembeszökő szabályozatlanság elegye (a második rovatba az esetleges jelenetezés, a sok súlyos önellentmondás, a magyar irodalmi szemelvényeknek a hatásvadászatig ad hoc beerőszakolása kerül). Szinte csak megítélés, pillanatnyi diszpozíció, netán ízlés és rokonszenv kérdése, hogy a textus jobb vagy rosszabb arcát véljük fontosabbnak. Gothár Péter rendező bizonyára abszurd lét-drámát, cirkuszi *Godot*-féleséget látott benne. A színház színpadát és nézőterét recessziós időkben szokatlan – bár talán a sejthetőnél kevésbé költséges – módon poronddá építette át. Díszlete négy mozgatható, átlátható plexitábla segítségével úz csúfot az átláthatatlan viszonyok, önmaguk ellenkezőjét is alig jelentő információk hétköznapijaiból. E nagy felületek körszeletek képzésére, a kereszt forma valószínűs és jelképes kihasználására (a táblaélek belső ütköztetésére) alkalmasak. Herédi Mónika rajzfilm- és képregény-ötletekben tobzódó jelmezeinek funkciója a szokásosnál is lényegesebb a „színtelen” közegben, a főleg a fényhasználat miatt „filmszerűnek” érződő megvalósításban.

A rendezőnek és társulatának van humora. Gothárnak (ezúttal) kevesebb, az együttesnek több. Azonban a kelleténél jobban erőltetik az intellektuális nevetetést, sokszor a szét-szórt, kiagyalt mese tartalmainak és feltételezhető jelentéseinek biztosítva a primátust a formavilággal, a milióval, a nyelvvezettel szemben. Holott az eredeti változatában *Gromov* címet viselő színmű főalakja (az egyik beteg, Vakond szobabárosa, akit Fekete Ernő a dosztojevszkiji sérült személyiségek fél-kegyelmével alakít) s az ő neve talán nem esik messze a Gorcsev névtől. Gorcsev Iván, ismerősünk *A tizennégy karátos autóból*, az a Rejtő Jenő-figura, aki „saját magát és családját illetően habozás nélkül állít különböző valótlanságokat”. Vinnai humorának szerkezetében sok a P. Howard-i, bár még több a Q. Tarantinó-s meg a T. Peaks-es. A *Vakond*-ban a meg-bomlott tudatú mikrotársadalom szinte valamennyi tagja ha-

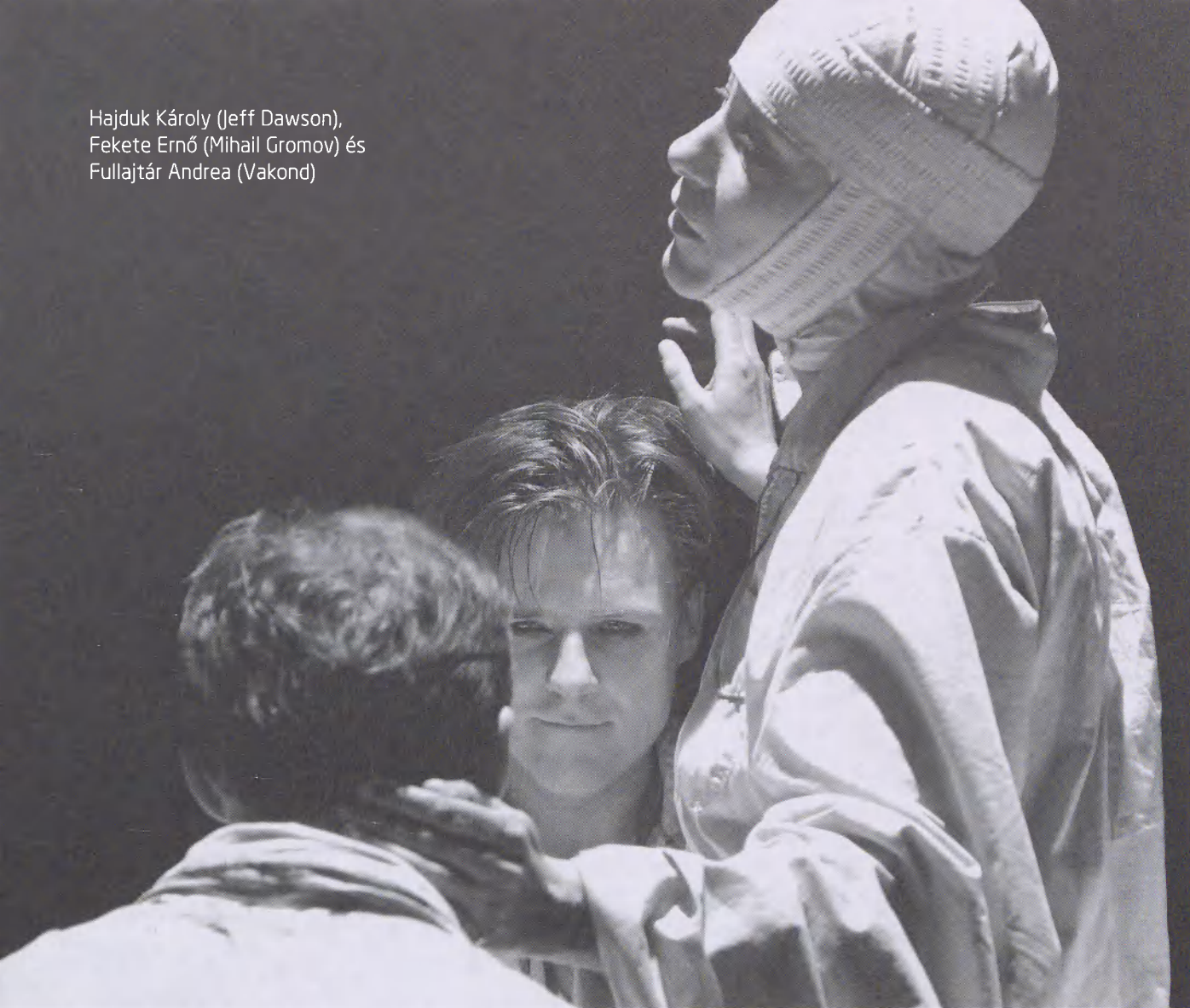
FENT:
Kocsis Gergely
(Nick)

LENT:
Rezes Judit
(Sarah Dawson)
és Hajduk Károly

bozás nélkül állít valótlanságokat a maga s más családjáról, vagy talán igazat állít, ami valótlan-ságnak hat; végül: a családok (Dawson családja; a kórházi „nagy család”) állítanak rendre olyasmit, amitől a célszemély léte valótlanossággá silányul (a szemészéknél a familia teljes kihalásával kell számolnunk). Ez a – legkevésbé sem nemtelen, a maga módján filozofikus – humor nehezen él meg a saját technikai kivitelezésével, az önértelmezéssel, a zenei tükörrel elfoglalt, néha nehézkesse váló produkcióban. Pedig milyen kiváló, egyszerű epizódcska például, amikor a kopaszága hiú leplezésére sapkájába applikált

Hajduk Károly (Jeff Dawson),
Fekete Ernő (Mihail Gromov) és
Fullajtár Andrea (Vakond)

Koncz Zsuzsa felvételei

hosszú szőke műhajzatot hordó biztonsági főnök, Nick – Kocsis Gergely a primitívség önvédelmével játszik alá a különleges parókának – kénytelen levenni, kölcsönadni fejfedőjét, melynek híján lélekmélyig csupaszon kell szégyenkeznie. Az indító bűnügyi-film-paródiajelenetet is úgy abszolválja a szituációt uraló Lengyel Ferenc (a sorozatgyilkos), hogy Dawson howardilag sodródhatna tovább (bár nem kizárt, hogy ebbe a nyitányba ő is belehalt, s később minden már csak élet a halál után).

Hajduk Jeffje mellett Rezes Judit (az automatikus boldogtalanságát a fűzapoétasággal orvosló feleség), Dankó István (az apjától a koravéniséget öröklő, templommegszállott fiú, Dany) és Tenki Réka (a fekete egyensátánistaságú leánygyermek, Julie) egy ironikus családi dráma ironikus helyzetgyakorlatait komolykodják jó arányérzékkel. (Gothár a „ki vezesse a kocsinakat?” átültetős körtáncát viszont túl hosszúra nyújtja. Az ajtaját váltogató járgány különben mulatságos technikai rokona a szkénébeli gorcseves Rejtő-adaptáció giri-guri autócskájának.) Pelsőczy Réka (a kórház igazgatónője) a zártság, a bűnügyi sejtetés irányába mozdul (mely alól a szexuális perverzio tombolását is epe-dőn ki kell fejtenie), Fullajtár Andrea üres Vakondmosolya, múmia-teste, végtelen körözése a tolóágyon: ikonikus, de inkább csak a megtévesztésre alkalmas emlékképek az estéből. (A megtévesztés bizonyos – a *mi helyett mi?* kétséges.)

Jordán Adél (Sandra, Gromov lánya) megint egy gyermekfelnőttbe éli bele magát, Elek Ferenc a legsematikusabban amerikai szerepet, Bob Tucker seriffet egyéníti a közép-európai marginalitás nevetségességébe, Pálmai Anna szexis ápolónője nem Barbie, hanem Gloria-baba, Kovács Lehel a férfiúi-férji tehetlenség show-műsorát nyomja szakszerűen.

Amennyiben a Gromov beszélő név, *villám, mennydörgés* jelentését is a darab erőterébe lehet szuszakolni (az orosz melléknév hosszabb alakja a jelzője a vastapsnak is). De ez is csak feltételezés – miként a sokadik Vinnai-dráma sem árulja el igazán, valójában hány karátos a tehetség, azaz arany-e vagy sem.

VINNAI ANDRÁS: VAKOND (Katona József Színház)

Dramaturg: Fodor Géza és Morcsányi Géza m. v.
Zene: Giacomo Puccini, Irving Berlin, Fekete Gyula, Grósz Artúr. **Dalok:** Lovasi András és Szabó Attila (Csík zenekar). **Jelmez:** Herédi Mónika m. v. **Díszletrendezés:** Gothár Péter.

Szereplők: Hajduk Károly, Rezes Judit, Dankó István, Tenki Réka, Fekete Ernő, Jordán Adél, Fullajtár Andrea, Pelsőczy Réka, Elek Ferenc, Kocsis Gergely, Pálmai Anna, Kovács Lehel, Lengyel Ferenc.